

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR
GAZDÁLKODÁSTANI DOKTORI ISKOLA

Az Európai Unió kelet-közép-európai
tagállamainak felzárkózása a Monetáris Unióhoz

DOKTORI ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

Szerző: Bognár Rita

Témavezető: Dr. Zeller Gyula, CSc

Doktori Iskola vezető: Dr. Bélyácz Iván, DSc

Pécs, 2011

TARTALOMJEGYZÉK

TARTALOMJEGYZÉK	1
A témaválasztás háttere	2
A kutatás célkitűzései	2
Kutatási módszer és hipotézisek	4
A kutatás eredményei	5
A szerzőnek a témakörben megjelent publikációi.....	12
Egyéb hivatkozások.....	13

A témaválasztás háttere

Tudományos kutatási tevékenységem témájaként az Európai Unióhoz 2004. május 1-jén csatlakozott kelet-közép-európai országok gazdasági felzárkózási folyamatának és a nominális valamint reál-konvergencia elemzését, illetve az euró bevezetésének folyamatát választottam. A téma napi aktualitása, jelentősége, fontossága és változatossága vitathatatlan. Kutatásom során azt vizsgáltam, hogy az újonnan csatlakozott országok, hogyan, milyen gazdasági folyamat révén, milyen lendülettel tudják teljesíteni a kritériumokat.

A kutatás célkitűzései

Az Európai Unióhoz 2004-ben csatlakozott tíz ország közül a disszertációm négy tagállam részletesebb konvergencia elemzésére szűkítettem, melyek Lengyelország, Csehország, Szlovákia és nem utolsósorban Magyarország. A balti tagállamok, Észtország, Lettország, Litvánia, továbbá Szlovénia és a 2007-ben az Európai Unióhoz csatlakozott Románia és Bulgária részletes elemzése nem tartozik a disszertáció tárgyába. Bizonyos fejezetekben viszont nélkülözhetetlen az összes kelet-közép-európai ország elemzése.

A vizsgált országok számos velük szemben támasztott politikai és gazdasági feltétel teljesítése révén, egy hosszú felzárkózási folyamat eredményeként csatlakozhattak az Európai Unióhoz. Az integrálódási folyamat, a Csatlakozási Szerződés 2003. április 16-ai athéni aláírásával és 2004. május 1-jei hatályba lépésével, még nem zárult le. Az újonnan csatlakozott országok a szerződés aláírásával kötelezettséget vállaltak arra, hogy teljesítve az előírt kritériumokat teljes jogú tagjai lesznek az integráció következő lépcsőfokának, az Európai Gazdasági és Monetáris Uniónak. A kritériumok teljesítéséig derogációval rendelkező országgént vesznek részt a Monetáris Unióban. A 2004-en csatlakozott országok közül legelőször Szlovénia (2007), majd Málta és Ciprus (2008), ezt követően a visegrádi országok közül Szlovákia (2009) vezette be az eurót. A három balti tagállam közül Litvánia és Észtország 2004-ben, Lettország 2005-ben lépett be az euró előszobájába az ERM II-be, mely tagállamok közül Észtország 2011-es euróvezeti csatlakozását engedélyezte az Európai Bizottság.

Áttekintve az Európai Gazdasági és Monetáris Unió létrejöttének folyamatát az euróhoz vezető utat, térek rá a kelet-közép-európai országok integrálódási folyamatának elemzésére. Dolgozatom fő célja ezen országok nominális, reál- és szerkezeti /strukturális konvergenciájának bemutatása és a konvergencia összehasonlítása.

A konvergencia sokrétegű és többéves folyamat, amely a mindennapi gazdasági és politikai élet középpontjában áll. Amikor konvergenciáról beszélünk általában ez alatt a maastrichti kritériumrendszer által támasztott nominális konvergenciát vizsgáljuk elsősorban. A nominális konvergencia, a tagállamok Közösségen belüli egyenlőtlenségeinek felszámolása arra irányul, hogy a tagállamok főbb pénzügyi mutatói tekintetében stabilak legyenek, és a gazdaságok egyensúlyi mutatói közeledjenek. A konvergencia másik fontos nélkülözhetetlen eleme emellett a reálkonvergencia, amely azt jelenti, hogy a fejletlenebb tagállamok gazdaságának fejlettségi szintjét és a lakosság életszínvonalát a fejlett tagállamokéhoz kell közelíteni. Reálkonvergencián a gazdasági szerkezet hasonlóságát és a gazdasági fejlettség hasonló szintjét értjük.

A konvergencia-kritériumok teljesítésének elérése érdekében a csatlakozott országok kormányainak és központi bankjainak együttműködése a Központi Bankok Európai Rendszerével, nélkülözhetetlen. A kormányok fiskális és monetáris politikáját e kritériumoknak alárendelve, valamint az országok érdekeit szem előtt tartva célszerű alakítania.

A konvergencia folyamat célja az is, hogy csökkentse az euróövezethez történő csatlakozással járó hátrányokat és növelje az előnyöket. A disszertáció áttekintést nyújt a Monetáris Unió és az euró előnyeiről, valamint hátrányairól.

Az új tagországok különböznek egymástól gazdasági szerkezetük, árfolyam- és monetáris rendszerük, valamint a nominális és reálkonvergenciában elért szint tekintetében, ezért nem lehet csupán egyetlen követendő utat kijelölni számukra. Az újonnan csatlakozott országok múltjában sok a hasonlóság, de ez nem jelent korántsem egységes gazdaságpolitikát. Habár a visegrádi országokban a kiinduló feltételrendszer és az alkalmazott gazdaságpolitika hasonló, eltérő időben várható a hazai valuták euróra történő cseréje.

A téma aktualitását mutatja, hogy a feldolgozott irodalom naponta változó cikkeket, tanulmányokat, valamint elemzéseket tartalmaz.

A téma azért is érdemel figyelmet, mert a Monetáris Unióhoz megfelelő feltételekkel történő csatlakozás, sok régi konvencióktól szabadítja meg és teszi átláthatóbbá a gazdaságpolitikát, hozzájárulva az európai országok gazdasági fejlődésének, az emberek életszínvonalának növeléshez. Ehhez nélkülözhetetlen feltétel az egységes gondolkodásmód.

A közös pénz bevezetéséhez vezető út során folyamatos gazdaságpolitikai beavatkozások szükségesek. Vizsgálatom tárgyát képezi az infláció, az államháztartási hiány, az államadósság, a hosszú lejáratú kamatlábak, az árfolyam-politika mellett a foglalkoztatottság,

a munkanélküliség, a bér- és ár-konvergencia alakulása. További kutatási lehetőség, hogy az Európai Unió a jövőben átalakítja-e a maastrichti kritérium-rendszert és a Stabilitási és Növekedési Paktumban előírt feltételeket a változó világgazdasági helyzet, a konjunktúra-ciklusok és a gazdasági válság hatására, és ha igen, akkor ennek milyen hatásai lesznek a későbbi bővítési folyamatokra.

A konvergencia folyamat célja csökkenteni a Monetáris Unióhoz, az euró-övezethez történő csatlakozással járó hátrányokat és előtérbe helyezni az előnyöket. Kutatásom célja elemezni, hogy az új tagországok részére a Monetáris Unióhoz történő csatlakozás és az euró bevezetése milyen előnyökkel és hátrányokkal jár. A kormányok fiskális és monetáris politikáját e kritériumoknak alárendelve, valamint az országok érdekeit szem előtt tartva célszerű alakítania. Kutatási célkitűzéseim között szerepelt az euró hazai bevezetésének jogi, gazdasági és technikai folyamatának lehetséges módját elemezni. Céloom vizsgálni, hogy az euró bevezetésének késleltetése milyen hatással lehet a gazdasági növekedésre és milyen megszorító programokat kell kidolgozni a költségvetési egyensúly kialakítására.

Kutatási módszer és hipotézisek

Kutatásom során felhasználtam a világszínvonalú kutatási eredményeket, a nemzetközi és hazai kutatásokat tartalmazó irodalmakat. Ezeket kiegészítve korszerű statisztikai módszerekkel végzett saját elemzésekkel, illetve internetes kutatások és egyéb külföldi és hazai értekezés készre írásakor még nem jelentkezett az eurózóna válsága és az adósságkrízis, ezért azok irodalmának feldolgozásával és elemzésével a disszertáció nem foglalkozhatott.

A többéves kutatási időszak alatt vizsgált hipotéziseimet a disszertációban a következők szerint összegzem:

H1: A kelet-közép-európai felzárkózó országok az optimális valutaövezet elmélet kritériumaihoz jobban illeszkednek, mint az eurózóna tagok. Ezen hipotézis disszertációban történő elemzésekor az optimális valutaövezet elméleti alapjait és az elmélet továbbfejlesztéseit vizsgálom. A vizsgálat során a kelet-közép-európai országok és az Európai Gazdasági és Monetáris Unió euróövezetét alkotó országok optimális valutaövezet kritériumhoz való viszonyát is elemzem.

H2: Az euró bevezetése a felzárkózó tagállamok részére előnyt jelent. Az Európai Unió tagjaként a kis és nyitott gazdaságok részére a valutaunió endogén hatásai előnyt biztosítanak.

A közös valuta, az euró bevezetésének a tagállamok gazdaságára való pozitív és negatív hatásait vizsgálva, az euró bevezetése előnyösebb, mint az euróövezeten kívül maradás.

H3: Az euró bevezetésének időzítéséről történő legoptimálisabb döntéshozatalhoz a maastrichti konvergencia kritériumok teljesítése, a nominális konvergencia mellett, a reálkonvergencia előrehaladási foka is döntésbefolyásoló tényező.

H4: A gazdasági válság közelebb hozza a kelet-közép-európai országok részére a konvergencia kritériumok teljesítését. A gazdasági válság hatására az Európai Unió a pénzügyi integráció átstrukturálásával, a pénzügyi szabályok szigorításával, a felzárkózó országok strukturális reformok meghozatalával járulnak hozzá a gazdasági stabilitásához. A reformok által meghozott szigorítások és ellenőrzések elősegítik a kritériumok teljesítéséhez szükséges időintervallum lecsökkentését.

H5: A gazdasági válság következtében az Európai Unió nyugat-európai és kelet-közép-európai tagállamainak korporatív előnye származik az euróövezet kiterjesztésével. Az integráció földrajzi kiterjesztésével az integráció mélyítésével a világpiaci versenyben nagyobb súllyal tudnak fellépni.

H6: Az Európai Unió költségvetési kerete, összetétele és regionális politikája, a lisszaboni és az EU2020 stratégiával összhangban gyorsítja a konvergencia folyamatot. Az Európai Unió regionális politikájába épített kohéziós politika a konvergenciát segíti elő, növekedési célkitűzései húzóerőként hatnak az új tagállamokra, köztük a nyugat-európai gazdasággal leginkább integrált kelet-közép-európai országokra.

A kutatás eredményei

Az európai integráció folyamatának kiemelkedő állomása a Gazdasági és Monetáris Unió létrejötte. A több szakaszos, több éves gazdasági előkészületek és a jogszabályi háttér megalkotásának eredményeként, 2002. január 1-jén forgalomba került a közös pénz, az euró. A közös pénz jelentős pénzügyi, gazdasági és politikai következményekkel járt.

Az Európai Unióhoz 2004. május 1-jén csatlakozott kelet-közép-európai országok jogilag tagjaivá váltak a Gazdasági és Monetáris Uniónak. Mint derogációval rendelkező országok szabadon dönthetnek az euró bevezetésének időpontjáról. A közös valuta bevezetésének

elengedhetetlen feltétele, hogy ezek az EU-tagállamok teljesítsék a maastrichti konvergencia-kritériumokat, amely alapján megítélhető az országok gazdasági és jogi felkészültsége. A maastrichti kritériumok előírásokat tartalmaznak az árstabilitás, az államháztartási hiány, az árfolyam-stabilitás, a hosszú távú kamatok és a jegybanki függetlenség tekintetében. A kelet-közép-európai országoknak saját érdekük elérni a gazdasági fejlettség egy magasabb szintjét, amelyhez vezető út senkinek sem volt és lesz könnyű. A felzárkózási folyamat időszakában jelentős szerepet játszanak, a világgazdasági és az európai konjunktúra ciklusok. Az euróövezet jelenlegi országainak konjunktúra ciklusai már elérték bizonyos korrelációs szintet, az új tagországok ciklusai még kisebb szinkronizáltságot mutatnak.

Az optimális valutaövezet elméleti modellje alapján megállapítható, hogy a kelet-közép-európai országok teljesítik az optimális valutaövezet kritériumait, egyes euróövezeti országokénál is jobban. (T1)

Habár az euró bevezetésével az országok elveszítik nemzeti szuverenitásuk egy részét azért azt érdemes szem előtt tartani, hogy a mai "globalizált" világban és Európában, ez a szuverenitás gyakorlatilag már eltűnt vagy eltűnőben van, és ez nem csak egy kis országra áll.

Az euró bevezetése, a kelet-közép-európai országok részére a disszertációban bemutatott előnyök és hátrányok elemzése alapján, sokkal több előnyt jelent, mint hátrányt. (T2)

A nominális- és reálkonvergencia elemzésekor az alábbi következtetésekre jutottam. A *nominális konvergencia*, a tagállamok Közösségen belüli egyenlőtlenségek felszámolása arra irányul, hogy a tagállamok főbb pénzügyi mutatói tekintetében stabilak legyenek, és a gazdaságok egyensúlyi mutatói közeledjenek. Az új tagállamokban eltérő az *államháztartási egyenlegek* alakulása. Az *államadósság kritérium* teljesítése a balti tagállamoknak és Szlovéniának nem okozott problémát, míg más országokban magas az államadósság/GDP mutató szintje. Magyarország számára is államháztartási követelmény teljesítése a legnehezebb, a konvergencia-kritériumok közül, a több éves determinációk nyomán az államháztartási kiadások növelésére irányuló politikai és társadalmi nyomás, a gazdasági elmaradottságból adódó infrastruktúra- és egyéb fejlesztési igények, valamint a közösségi források igénybevétele lehet szükséges saját részesedés miatt.

Az elmúlt években jelentős *dezinflációs* folyamat figyelhető meg az újonnan csatlakozott országokban. Néhány országban nagyon alacsony az infláció, míg más országokban viszont még nem teljes a *dezinflációs* folyamat. Az általam vizsgált országokra átlagosan 3,5

százalékos reál GDP növekedés jellemző, de az egy főre eső GDP esetében jelentős a rés a régi és az új EU-tagállamok között.

Az új tagállamoknak, a GMU csatlakozás előtt legalább két évet kell eltölteniük az ERM-2 árfolyamrendszerben. Az ERM-2 célja, hogy felkészítse a GMU-belépésre az országokat és biztosítsa az árfolyam-stabilitást. Az új tagállamok jelenleg alkalmazott árfolyam-stratégia jellemzőivel összeegyeztethető az ERM-2.

A konvergencia másik eleme a *reál-konvergencia*, amely azt jelenti, hogy a fejletlenebb tagállamok gazdaságának fejlettségi szintjét és a lakosság életszínvonalán kell közelíteni a fejlett tagállamokéhoz. A reál-konvergencia, *jövedelem*-konvergenciát, *bér*- és *ár*-konvergenciát jelent. Jelenleg elég nagy a jövedelmi rés. A reál-konvergencia mutató közül a bérek felzárkózása mutat legerőteljesebb előrehaladást. Az árszínvonal az EU-átlag alatt van, de az árkonvergencia várhatóan gyorsul az EU-csatlakozás következtében.

Az EU-csatlakozás közvetlenül, azaz a szabályozáson keresztül nem érinti sem a termékek és szolgáltatások, sem a munkaerő árát. Nincs érvényben olyan jogszabály, amelynek célja a tagállamok árszínvonalának, termék- és szolgáltatásárainak, illetve munkabéreiének közelítése lenne. Az árak és bérek befolyásolására alkalmas eszközök döntő többsége nemzetállami hatáskörben van. A közösségi szabályozási feltételekből sem ár-, sem bérkonvergencia nem következik. Hosszú távon a gazdasági fejlettség alacsonyabb szintjén álló országok felzárkózása az árszínvonal és árak, illetve a bérszínvonal és a bérek felzárkózásával jár, ami azonban jórészt független a gazdasági integrációtól. Ezt a hatást a Balassa-Samuelson-modell írja le.

Az új tagország közül vannak, akik előbb felkészültek az euró bevezetésére, de nekik is szem előtt kell tartaniuk, a jelenlegi és a várható gazdasági felzárkózási folyamatot.

Az Európai Unióhoz történt csatlakozás utáni időszak szolgál annak bizonyítására, hogy az euróövezetbe belépni szándékozó ország képes az árfolyam-politika és a monetáris politika korlátozott hatáskörű igénybevitelével a kiegyensúlyozott gazdasági fejlődés elérésére. A valutáris támadásoknak azonban még ebben az időszakban is célpontjává válhatnak a közös árfolyamrendszerben részt vevő nemzeti valuták. Az elsősorban nem fundamentális tényezőkön alapuló valutáris támadások megelőzését, illetve kivédését segíti, hogy az EKB is részt vesz az átmeneti, jelentős árfolyam-ingadozások deviza piaci intervenciókkal történő

megakadályozásában mindaddig, amíg az intervenció elsődleges célját, az árstabilitást nem veszélyezteti.

A közösségi előírások alapján a Bizottság és az EKB kétévente készít konvergencia jelentéseket az euróövezeten kívüli tagállamok helyzetéről, de a szóban forgó tagállam a két jelentés közötti időszakban is kérheti ilyen jelentés elkészítését. Ezek a jelentések az euróövezetben még részt nem vevő országok euróövezetbe való belépéséről történő döntést alapozzák meg. (Az egyes tagországok által önmagukról készített konvergencia jelentések a felkészülésükről és az uniós követelményeknek való szándékolt megfelelésről számolnak be.) A Bizottság és az EKB konvergencia jelentése alapján, a konvergencia kritériumok sikeres teljesítésével a Gazdasági és Pénzügyminiszterek Tanácsa dönt arról, hogy sor kerül az euró bevezetésére az érintett országokban. Ezt követően ki kell dolgozni az euró bevezetésének részletes menetrendjét, technikai és logisztikai, valamint jogi lépéseit.

A 2008-ban készített konvergencia elemzésben még nem tükröződnek a gazdasági válság jelei, de az év végre már hatással van a konvergencia mutatókra. A gazdasági válság kezdetben megnehezíti a kritériumok teljesítését, nő az államadósság. Mindezek ellenére a válságból való kilábaláshoz szükséges szigorú fiskális és monetáris szabályok közelebb hozzák, segítik a konvergencia kritériumok teljesítését. (T3)

A nemzeti központi bankoknak fel kell készülniük az egységes monetáris politika végrehajtásában való részvételre, a bankok elnökeinek pedig a monetáris politikai döntések meghozatalába történő bekapcsolódásra.

Az euró bevezetését követően megszűnik az önálló monetáris és árfolyam-politika. A költségvetési politikát illetően az euróövezetben való részvétel azzal jár, hogy a Stabilitási és Növekedési Egyezmény előírásainak betartása hangsúlyossá válik. Az egyes tagállamok központi bankjainak elnökei a KBER Kormányzótanácsának tagjaként felelősek lesznek az euróövezet egységes monetáris politikájának meghatározásáért, egyben pedig részt vesznek a politika végrehajtásában. Az euróövezet árfolyam-politikájának meghatározásához pedig egyrészt a KBER Kormányzótanácsában, másrészt a Gazdasági és Pénzügyminiszterek Tanácsában való részvételen keresztül járulnak hozzá a tagállamok gazdaság- és monetáris politikájának irányítói.

Bár a monetáris politika meghatározása ebben a szakaszban már nem tartozik majd a nemzeti bankok kompetenciájába, továbbra is fontos szerep hárul rájuk: részben az immár egységes

monetáris politika végrehajtásában, részben pedig a tagállamok nemzeti jegybankjainak illetékességi körébe tartozó feladatok ellátásában. (Ezek között említhető a bankjegykibocsátás, a hazai lakosság készpénzzel való ellátásának operatív teendői, devizaműveletek és az EKB tartalékainak kezelése, a fizetési rendszer működtetése, a jegybanki statisztika összeállítása stb.).

A visegrádi országok mind a kiinduló feltételrendszer, mind az alkalmazott gazdaságpolitika szempontjából hasonló pályán haladnak. A vizsgált országok GMU-tagságáról a hasonlóságok ellenére nem csoportos döntés születik, a belépés az egyéni felkészültség és konvergencia program függvénye, ugyanakkor a negatív hatások elkerülése érdekében feltételezhető, hogy az időpontok között nem lesz nagy eltérés. Széleskörű információ szükséges a minden gazdasági szereplőknek, állampolgároknak, pénzügyi szektor elemezőinek az Európai Unió mindennapi működéséről a legoptimálisabb döntéshozatalhoz.(T4)

A GMU megalkotóinak várakozásai szerint (Delors [1989], illetve (Emerson és szerzőtársai [1992]) a monetáris integráció következtében nominális és reálkonvergencia egyaránt elkezdődik a tagállamokban.

Megfigyelhető a tendencia, hogy a kisebb, felzárkózó országok teljesítménye határozottan kedvezőbben alakul – ha magasabb inflációs szint mellett is –, mint a nagyobb, de strukturális reformjaikat halogató országoké. [Wisniewski, 2005]

Az Európai Unió költségvetési kerete és regionális politikája is hozzájárul a strukturális fejlődéshez, mely gyorsítja a reálkonvergencia folyamatot. (T5)

Egy hiteles csatlakozási program az árfolyam alakulását is stabilizálhatja. [Botos K.-Kőrösi I., 2007] Ami nagyon fontos még az a tudatos.

„Mérlegelendő kivételt tenni az SNP előírásai alól akkor, ha egy ország átfogó szerkezeti reformprogramot hajt végre, és az államháztartás hiánya a reformok többletköltségei miatt emelkedik.” [Losoncz M., 2010]

„Csak akkor lehet sikeres Magyarország felzárkózása, ha a jövőben a növekedést az eddigieknél nagyobb arányban belső források finanszírozzák, a magyar euróhoz új növekedési modell szükséges „- véli az MNB.

Az EU és az új tagállamok számára tartós előnyt biztosít a gazdasági, politikai és biztonsági együttműködés.

A visegrádi országok földrajzilag, geopolitikailag és stratégiai helyzetüket tekintve szubrégiót alkotnak, de gazdasági összefonódásuk mértéke alapján nem. Fő külkereskedelmi partnerük elsősorban Németország. A visegrádi országok egymás közötti kereskedelme (a cseh-szlovák relációt kivéve) alacsony.

A vizsgálat során az **első hipotézisem igazolódott**, a kelet-közép-európai országok az Európai Gazdasági és Monetáris Unió euróövezetét alkotó országoknál jobban teljesítik az optimális valutaövezet kritériumokat. Természetesen a regionális különbségek konvergencia régiókon belül is nagyok, ezért az aszimmetrikus sokkok a kelet-közép-európai országokat is érhetik, melyeket nemzeti szinten gyorsabban lehet kivédeni.

A **második hipotézis is verifikálódott** elemzéseim során, mert egy stabilitásorientált gazdaságpolitikára, az egyensúly megteremtésére törekvő, fenntartható makrogazdasági pályára lépő új tagállam számára, a régi tagállamokhoz történő közeledési folyamat (konvergencia) az euróövezet tagjaként fenntarthatóbb és egy társadalmi konszenzuson alapuló euró bevezetés számára nagyobb előnyöket nyújt, mint költségeket jelent.

Csaba László szerint az euró bevezetésének és az ahhoz szükséges Stabilitási és Növekedési Egyezmény által előírt gazdaságpolitika követésének nincs alternatívája. Nincs olyan előny, amiért érdemes lenne a Monetáris Unióhoz való csatlakozást elhalasztani [Csaba L., 2006].

Elemzések azt az eredményt mutatták, hogy az új tagállamok növekedése kezdetben gyorsabb ütemű volt. A gazdasági válság 2008-as kirobbanását követően a növekedés csökkent. Az egymástól függő nominális és reálkonvergencia folyamatok egymást erősíthetik. A nominális konvergencia a strukturális változásokat segítheti elő, illetve olyan gazdasági környezetet teremt, ami magasabb gazdasági növekedést és ezáltal nagyobb egy főre jutó jövedelmet ösztönöz. A reál-konvergencia támogatja a nominális konvergencia fenntarthatóságát, ha képes javítani a termékpiaci versenyt, növelni a munkaerőpiac rugalmasságát és csökkenti az aszimmetrikus sokkok kialakulásának valószínűségét. (Soós J., 2011)

Kutatási eredményeim szerint **a harmadik hipotézis is igazolt**. A nominális konvergencia mutatók vizsgálata nem elégséges egy optimális euróbevezetési időpont meghatározásakor, szükséges kiegészíteni a reál konvergencia mutatók időszori vizsgálatával.

A negyedik hipotézis részben igazolt. A gazdasági válság a tagállamokat szigorú stabilitási tervek kidolgozására és betartására kötelezi. Az egységes európai pénzügyi felügyeleti rendszer mellett, a kölcsönös globális függőség miatt, szükséges az egységes nemzetközi fellépés, szabályozási, felügyeleti rendszer megteremtése.

Mindezek ellenére a válság lassította a gazdasági növekedést. A konvergencia kritériumok gyorsabb teljesítésénél a gazdasági válság okozta megnövekedett államadósság csökkentéséhez szükséges időt is figyelembe kell venni, a pénzügyi piacok stabilizálódásához szükséges időintervallum is növelheti az euró bevezetéséhez szükséges időt, a válság hatására a reálkonvergencia is több időt igényel.

A JP Morgan elemzői 2016-ra várják a magyar euró bevezetését, Lengyelország és Csehország pedig valószínűleg 2017-ben vezetheti be a közös európai fizetőeszközt.

Az Európai Unió gazdasági válságból való kilábalását, a gyors pénzügyi innovációk elleni fellépést segítik az intézményi és szabályozási innovációk: az Európai Pénzügyi Stabilitási Alap, közös platform kötvénykibocsátás, új versenyképességi paktum, a nemzetközi versenyképesség megőrzéséhez szükséges minimum elvárások kialakítása.

A Columbiiai Egyetem kutatócsoportja által kidolgozott innováció a pénzügyi kormányzási kockázatközösségi hálózat, melyben az országok tagságát a globális tőke mozgások kedvezőtlen hatásainak való kitettség határozná meg. [Gál, 2010, pp.714.]

Az ötödik hipotézis igazolt, mindkét fél - az euróövezeti és az eurót bevezetni szándékozó kelet-közép-európai tagországok- részére is korporatív előnyt jelent az euróövezet kiterjesztése, azzal a kiegészítéssel, hogy a nyugat-európai országok számára nagyobb hasznot jelentett a kelet-közép-európai uniós bővítés, a kelet-közép-európai országok számára egy szabályozott pénzügyi és gazdasági hátterű euróövezethez való csatlakozás nagyobb előnyt jelent, mint az euróövezeti tagok számára a bővítés.

A hatodik hipotézis is igazolt. Az EU 2020 stratégiai célkitűzések egyértelműen hozzájárulnak az új tagállamok konvergenciájához. A 2007-2013-as költségvetési időszakban az uniós források fő kedvezményezettjei az új országok, melynek hosszú távú hatásai 5-10% közötti növekedési többletet eredményeznek.

A szerzőnek a témakörben megjelent publikációi

Tanulmányok magyar nyelven:

Bognár R. (2008): Elektronikus adatszolgáltatások az Európai Unióról; „Szolgáltatások világa” konferencia tanulmánykötete, JATEPress Szeged, 384-397.o.
http://www.eco.u-szeged.hu/tudkozlemeny/2009_Bognar.html

Bognár R. (2008): Az Európai Unió költségvetése 2007-2013; „Számvitel –tudomány-
oktatás- szakma konferencia tanulmánykötete, Pécs (in press)

Bognár R. (2009): Konvergencia és növekedés az Európai Unió közép-kelet európai tagállamaiban, Növekedés, gyorsítás, vállalati kibontakozás c. konferencia a Pannon Gazdaságtudományi Konferenciasorozat tanulmánykötete, Veszprém 122-135. o. ISBN 978-963-9696-88-4

Bognár R. (2010): Az Európai Szociális Alap támogatása a gazdasági válság idején, „Számvitel –tudomány- oktatás- szakma konferencia CD-n megjelenő kötet, Pécsi Tudományegyetem KTK, Pécs

Bognár R. (2011): A reálgazdasági felzárkózás jelentősége az Európai Monetáris Unió új és derogációval rendelkező tagállamaiban, Erdei Ferenc VI. Tudományos Konferencia. Kecskemét, 2011.08.25-2011.08.26.

Tanulmányok angol nyelven:

Bognár R. (2009): The effect of the economic crisis on the convergence of the European Unions New Member States, Erdei Ferenc V. Tudományos Konferencia tanulmánykötete, Kecskemét, 237-241.o. ISBN 978-963-7294-74-7

R. Bognár (2009): The European Regional Development Policy (2007-2013) in the frame of the convergence, 509- 516. pp., II. Kaposvári Gazdaságtudományi Konferencia, Kaposvári Egyetem, Kaposvár, <http://kk2009.ke.hu/cikkek/Bognar.pdf>

R. Bognár (2010): Research and Development Funds in the New Member States of the European Union, Spring Wind 2010 Konferenciakötet, Doktoranduszok Országos Szövetsége, 2010, ISBN 978-615-5001-05-5

Konferencia előadások magyar nyelven:

Bognár R. (2008): Az Európai Unió költségvetése 2007-2013; „Számvitel –tudomány-
oktatás- szakma konferencia 2008, Dr. Papp László emlékére, Pécsi Tudományegyetem KTK, Pécs 2008. október 21-22.

Bognár R. (2008): Elektronikus adatszolgáltatások az Európai Unióról; A szolgáltatások világa”-Tudomány napi konferencia, Szegedi Tudományegyetem GTK, Szeged 2008. november 19-20.

Bognár R. (2009): Konvergencia és növekedés az Európai Unió közép-kelet európai tagállamaiban, Növekedés, gyorsítás, vállalati kibontakozás c. konferencia a Pannon Gazdaságtudományi Konferenciasorozat keretében, Veszprém, 2009. szeptember 4.

Bognár R. (2009): Az Európai Szociális Alap támogatása a gazdasági válság idején, „Számvitel –tudomány- oktatás- szakma konferencia 2009, Pécsi Tudományegyetem KTK, Pécs 2009. október 27-28.

Konferencia előadás angol nyelven:

R. Bognár (2009): The effect of the economic crisis on the convergence of the European Unions New Member States, Erdei Ferenc V. Tudományos Konferencia, Kecskemét, 2009. szeptember 3.

R. Bognár (2009): The European Regional Development Policy (2007-2013) in the frame of the convergence; II. Kaposvári Gazdaságtudományi Konferencia, Kaposvári Egyetem, Kaposvár, 2009. április 2-3.

R. Bognár (2010): Research and Development Funds in the New Member States of the European Union, Spring Wind 2010, Doktoranduszok Országos Szövetsége, Pécsi Tudományegyetem, Pécs, 2010. március 25-27.

Bognár R.- Goleshorki K.- Szilárd I. (2010): Labour Migration and its Health Impact – New Human Resource Capacity Building Tasks in Hungary as Eastern Schengen Gate to the EU, 3rd Conference on Migrant and Ethnic Minority Health in Europe 27-29 May, 2010-Pécs, Hungary

Bognár R. (2010): Trends in Biotechnology Research and Teaching Calls in the European Union, Advances in Medical Biotechnology Conference, 29 November-1. December 2010, Pécs, Hungary

Kutatói fórum előadás:

Bognár R. (2008): A 2004. május 1-jén csatlakozott közép-kelet-európai EU tagországok felzárkózása, az euró bevezetése, 2008. május 30.

Egyéb hivatkozások

1. Alesina, A. and Perotti, R. (2004): “The European Union: A Politically Incorrect View”, NBER Working Paper Series, Working Paper 10342, 2
2. Balassa, B. (1976): “Types of Economic Integration”, F. Machlup (ed.), *Economic Integration Worldwide, Regional, Sectoral*, The MacMillan Press Lmt., pp.17-31.
3. Barro, R. and Gordon, D. B (1983): A Positive Theory of Monetary Policy in a Natural Rate Model”, *Journal of Political Economy* 91, (August) 589-610.
4. Bebesy D. (2004): Az ERM II: Horgony avagy célpont?, ICEG Európai Központ, Munkafüzet 5., 2004. június
5. Bécsy E.— Lucz H. (2004): Az Európai Unió költségvetése és finanszírozása, Európa Füzetek 62., Budapest

6. Blanchard, Olivier and John Simon. (2001): "The Long and Large Decline in U.S. Output Volatility", MIT, Department of Economics Working Paper 01-29
7. Borkó Tamás – Fodor Krisztina – Oszlay András (2007): Törésvonalak az Európai Unió költségvetési forrásainak elosztásában, a 2007-2013 pénzügykeretmegállapodás kapcsán, ICEG EC, Munkafüzet 20., Budapest, június
8. Botos K.-Kőrösi I. (2007): Az Európai Unió a XXI. Század elején, Szent István Társulat az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest, 2007
9. Bocker, J. (1988): "Interregional Trade and Economic Integration: a Partial Equilibrium Analysis" *Regional Science and Urban Economics* 18, pp.261–81.
10. Bruno, M.; Sachs, J. (1985): *Economics of Worldwide Stagflation*, Basil Blackwell, Oxford, U.K.
11. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Tudományos Igazgatóság (2007): Tájékoztató az Európai Unió 7. Kutatási, Technológiafejlesztési és Demonstrációs Keretprogramjáról (2007-2013), Budapest, február
12. Buiter, William H. (1999): "Optimum Currency Areas: Why Does the Exchange Rate Regime Matter? With an Application to the UK, Membership in EMU", University of Cambridge, Available from: <http://www.nber.org/~wbuiter/scotland.pdf>
13. Csaba L. (2006): A felemelkedő Európa, Akadémiai Kiadó, Budapest
14. Calmfors, L.; Drffil, J. (1988): "Bargaining Structure, Corporatism and Macroeconomic Performance", *Economic Policy*, vol.6, 13-61.
15. Csajbók A. – Csermely Á. (2002): Az euró hazai bevezetésének várható hasznai, költségei és időzítése, MNB Műhelytanulmányok 24., 2002. április
16. Collyns, C. (2008): The Crisis trough the Lens of the History, Finance and Development, December, 18-20. o.
17. Darvas, Zs., Schepp, Z. (2007): Kelet-közép-európai devizaárfolyamok előrejelzése határidős árfolyamok segítségével. *Közgazdasági Szemle*, 54. 501-528.o.
18. Darvas Zs.- Szapáry Gy. (December 15, 2003): Business Cycle Synchronization in the Enlarged EU: Comovements in the (Soon-To-Be) New and Old Members, MNB (<http://www.imf.org/external/np/seminars/eng/2004/ecbimf/pdf/szapar.pdf>)
19. Darvas Zs. és Gy. Szapáry (2004a): Business Cycle Synchronization in the Enlarged EU: Comovements in the New and Old Members, MNB Working Paper, 2004 February
http://www.mnb.hu/Engine.aspx?page=mnbhu_mnbfuzetek&ContentID=2972
20. Darvas Zs. és Gy. Szapáry (2004b): Konjunktúraciklusok együttmozgása a régi és új EU- tagországokban, MNB füzetek, 2004/1, 2004. március
21. Darvas Zs.- Szapáry Gy. (2008 a): Az euróövezet bővítése és euróbevezetési stratégiák, Műhelytanulmányok, MT-DP-2008/19, MTA Közgazdaságtudományi Intézet, 2008. október
22. Darvas Zs.- Szapáry Gy. (2008 b): Az új EU-tagországok megfelelése az optimális valutaövezet kritériumainak, Műhelytanulmányok, MT-DP-2008/27, MTA Közgazdaságtudományi Intézet, 2008. december
23. Darvas Zsolt (2003): Nominális- és reálkonvergencia az EU-csatlakozás küszöbén, Kaldor-díj előadás, Budapest,

24. Dedák I.–Dombi Á. (2009): Konvergencia és növekedési ütem, *Közgazdasági Szemle*, LVI. évf., 2009. január, 19–45. o
25. De Grauwe P. (2002): Challenges for Monetary Policy in Euroland, *JCMS* Vol.40. No. 4. pp. 693- 718
26. De Grauwe, P; Mongelli F. (2004): “The Enlargement of the Euro Area and Optimum Currency Areas”, Paper Prepared for the 8th CEPR/ESI Annual Conference on ‘EMU Enlargement to the East and the West’, September 24-25, Budapest, Hosted by the Magyar Nemzeti Bank.
27. De Grauwe, P; Mongelli F. (2004): “The Enlargement of the Euro Area and Optimum Currency Areas”, Paper Prepared for the 8th CEPR/ESI Annual Conference on ‘EMU Enlargement to the East and the West’, September 24-25, Budapest, Hosted by the Magyar Nemzeti Bank.
28. Dowd, K., Greenaway, D. (1993) “A Single Currency for Europe?” *Greek Economic Review* 15 (1): 227–44.
29. Dornbusch, R. (2001) “Few Monies, Better Monies.” *American Economic Review* 91, (May): 238–42.
30. ECOFIN Tanács jelentése az Európai Unió nizzai ülése számára a bővítés árfolyammal kapcsolatos vetületeiről, Brüsszel, 2008. november 8., az Európai Unió Tanácsának 13055/00 számú sajtóközleménye
31. ECOSTAT: Az euró bevezetésének útja és időpontja, Mikroszkóp VII. évfolyam 1. szám, 2004. január
<http://www.ecostat.hu/kiadvanyok/mikroszkop/70.html>
32. Eichengreen B. (1992): Should the Maastricht Treaty be saved?, *Princeton Studies in International Finance*, No. 74., December, Princeton University, Princeton, New Jersey
33. Erhart T.-Gáspár F. (2003): Úton a Gazdasági és Monetáris Unió felé. *Európa Füzetek* 28., Budapest
34. EKB (2004. április 29.): Hosszú távú kamatlábak a csatlakozó országok konvergenciájának értékeléséhez – <http://www.mnb.hu>
35. EKB (2006): Konvergencia jelentés 2006. december
36. EKB (2008): Konvergencia jelentés 2008. május
(http://ec.europa.eu/economy_finance/sgp/convergence/programmes/2008-09_en.htm)
37. Európai Füzetek 50. (2003): A Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Stratégiai Elemző Központ és a Külügyminisztérium közös kiadványa, Budapest
38. Európai Központi Bank (2003. december 18.): Az Európai Központi Bank Kormányzótanácsának iránymutató állásfoglalása a csatlakozó országokat érintő árfolyamkérdésekről
<http://www.ecb.int/pub/pdf/other/policyaccexchangeratehu.pdf> Letöltés: 2010. június 22.
39. EUROSTAT: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu> (2009. július)
40. (92/C 191/01) Az Európai Uniót létrehozó Szerződés és VI. CÍM GAZDASÁG- ÉS MONETÁRIS POLITIKA 1. FEJEZET GAZDASÁGPOLITIKA 104c. cikk

41. Ferkelt B. (2005): Konvergencia az eurózónában a közös pénz bevezetése előtt és után, *EU Working Papers* 4/2005, 3-13.o.
42. Friedman, M. (1953): "The Case of Flexible Exchange Rates", in M. Friedman (ed.), *Essays in Positive Economics*, Chicago: University of Chicago Press.
43. Flam, H. (1992): "Product Markets and 1992: Full Integration, Large Gains", *Journal of Economic Perspectives*, Vol.6, No.4, (Fall), pp.7-30.
44. Fleming, J. (1971): "On Exchange Rate Unification." *Economic Journal* 81 (September): 467-88.
45. Gerlach, H. M. Stefan. (1988): "World Business Cycles under Fixed and Flexible Exchange Rates", *Money Market, and Banking*, Vol. 20. No. 4., pp. 621-632.
46. Grubel, H. (1970): "The Theory of Optimum Currency Areas." *Canadian Journal of Economics* 3 (May): 318-24.
47. Grubel, H. (2002): *New Criteria for Optimum Currency Areas*, Emeritus, Simon Fraser University, Available from: <http://www.sfu.ca>.
48. Halmai P. (2007): Konvergencia és növekedés, *Fejlesztés és Finanszírozás* 2007/3. szám, 41-51. o.
49. Head, Allen C. (1995) "County Size, Aggregate Fluctuations, and International Risk Sharing", *The Canadian Journal of Economics*, Vol. 28., No. 4b., pp. 1096-1119.
50. Hetényi G. – Iván G. – Juhász T. (2007): Magyarország hosszú távú érdekei az Európai Unió közös költségvetésének átalakítása során, Budapest, február
51. Horvath J. (2003): Optimum currency area theory: A selective review, Bank of Finland Institute for Economies in Transition, BOFIT Discussion Paper No. 15.
52. Horváth Á.- Szapáry Gy.(1999): Az európai Gazdasági és Monetáris Unió. I. és II. rész. *Külgazdaság*, 2. sz. 27-46. o. és 3. sz. 33-46. o.
53. Horvath, R.- Komarek, L. (2003):, "Optimum Currency Area Theory: An Approach for Thinking About Monetary Integration", *Warwick Economic Research Papers*, The University of Warwick, Available from: <http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/economics>.
54. Horváth Z. (2007): *Kézikönyv az Európai Unióról*, Hetedik kiadás, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft. 123-132. o.
55. Inotai A.- Szemlér T. (2007): Az EU-költségvetés átfogó reformja, Közgazdasági alapok, politikai feltételek, tagállami érdekek, különös tekintettel Magyarország szempontjaira, MTA Világgazdasági Kutatóintézet, (The General Reform of the EU Budget. Economic Foundations, Political Conditions, Member State Interests, with Special Emphasis on Hungary's Positions), in: *Stratégiai kutatások, 2006-2007: Kutatási jelentések*. MEH – MTA, Budapest, pp. 201-219.
56. IMF (2008a): *Global Financial Stability Report* (Washington), October.
57. IMF (2008b): Lall, Subir, Roberto Cardarelli, and Selim Elekdag, 2008, "Financial Stress and Economic Downturns," in *World Economic Outlook* (Washington), October.
58. Ishiyama, I. (1975): "The Theory of Optimal Currency Areas: a Survey", *IMF Staff Papers*, IMF 22, 344-383.

59. Iván G. (2006): Az Európai Unió pénzügyi keretterve 2007–2013-ra – az infúzió bekötve, *Közgazdasági Szemle*, LIII. évf., május, pp. 428–451.
60. Iván G. (2008): Bevezetés az Európai Unió költségvetésébe, Osiris Kiadó, Budapest
61. Johnson, H.G. (1972): “The Gains from Freer Trade with Europe: An Estimate, Penguin Modern Economics Reading”, P. Robson (ed.) *International Economic Economic Integration*, Middlesex; Penguin Books Lmt., pp.340-47.
62. Kafka, A. (1969): “Regional Monetary Integration and the Developing Countries.” In R. Mundell and A. Swoboda (eds.) *Monetary Problems of the International Economy*. Chicago: University of Chicago Press.
63. Kenen, P.B. (1969): “The Theory of Optimum Currency Areas: An Eclectic View, in Mundell”, R.A. & Swoboda, A.K. (eds.), *Monetary Problems of the International Economy*, Chicago University Press.
64. Kenen, P. B. (1969): „The Theory of Optimum Currency Areas: An Electic View”, in. R. A. Mundell and A. K. Swoboda (eds): *Monetary Problems of the International Economy*, Chicago, University of Chicago Press, pp. 41–60.
65. Kenen, P. (1976): “International Capital Movements and the Integration of Capital Markets”, F. Machlup (ed.), *Economic Integration Worldwide, Regional Sectoral*, The MacMillan Press Lmt.
66. Kengyel Á. (2008a): Kohézió és finanszírozás, Akadémiai Kiadó, Budapest
67. Kengyel Ákos (2008b): Az európai integrációs folyamat és a közös költségvetés dilemmái, *Európai Tükör* XIII. évf. 7-8. szám, 2008. július-augusztus
68. Krugman, P. (1993): “Lessons of Massachusetts for EMU”, in F. Torres and F. Giavazzi, eds., *Adjustment and Growth in the European Union*, Cambridge University Press
<http://www.google.com/books?hl=hu&lr=&id=wAZUppWcSiUC&oi=fnd&pg=PR15&dq=Adjustment+and+Growth+in+the+European+Monetary+Union&ots=459Lrj--Bg&sig=Tkq-PvADfW1b7-H7U4aJmL4nFo#v=onepage&q=Krugman&f=false>
69. Kuttor D. (2009): A gazdasági-politikai átmenet regionális hatásainak vizsgálata a visegrádi országokban 1995-től 2006-ig (Ph.D. értekezés); Miskolc, Miskolci Egyetem „Vállalkozáselméletés Gyakorlat” Doktori Iskola; 2009. p. 30.
70. Kydland, F.E.; Prescott, E. C. (1977): “Rules Rather than Discretion: the Inconsistency of Optimal Plans”, *Journal of Political Economy* 85, (June): 473-491.
71. Lámfalussy S. (2004): Az euró – Politikai kezdeményezés vagy gazdasági szükségesség? <http://www.mindentudas.hu/lamfalussy/20040329lamfalussy22.html>
 Letöltés ideje: 2010. június 22.
72. Lombardo, G. (2002): Imperfect Competition, Monetary Policy and Welfare in a Currency Area, *Discussion Paper* 21/02, Economic Research Centre of the Deutsche Bundesbank.
73. Losonczi M. (2004): Európai uniós kihívások és magyar válaszok, Osiris Kiadó, Budapest
74. Machlup, F. (1976): “A History of Thought on Economic Integration”, F.Machlup (ed.) *Economic Integration Worldwide, Regional, Sectoral*, The MacMillan Press Lmt., pp.61-85.

75. Martin R. (2001): EMU versus the region? Regional convergence and divergence in Euroland, *Journal of Economic Geography* 1, pp 51-80.
76. Marján A. (2007): Az euró kilátásai, *Európai Tükör*, 2007/9 szeptember
77. McKinnon, R. I. (1963): Optimum Currency Areas; *American Economic Review*, 53. (4) September, 717–725. o.
78. McKinnon, R.I. (2002): “Optimal Currency Areas and the European Experience”, *Economics of Transition*, 10 (2).
79. Medve A. (2004): Magyarország csatlakozása az euróövezethez, BMF KGK GTI <http://kgk.bmf.hu/system/files/MEDVE.pdf> Letöltés ideje: 2010. június 22.
80. Mélyitz, J. (1995): “The Current Impasse in Research on Optimum Currency Areas,” *European Economic Review*, 1995, 30, 492-500.
81. MNB (2001): A forint útja az euróhoz, MNB Műszaki Ellátási Főosztálya Budapest, 2001. november
82. MNB (2010): Elemzés a konvergenciafolyamatokról a pénzügyi válság szemszögéből, 2010. május
83. Mongelli, F.P. (2002): “New Views on the Optimum Currency Area Theory: What is EMU Telling US ?”, *European Central Bank*, Available from: <http://repec.org/res2002/Mongelli.pdf>.
84. Mundell, R. A. (1961): „A Theory of Optimum Currency Area”, *American Economic Review*, 51. (4), September, 657–665. o.
85. Myrdal, G. (1956): *An International Economy: Problems and Prospects*, Harper & Row Publishers, New York.
86. Neményi J. (2003): AZ euró bevezetésének feltételei Magyarországon, *Közgazdasági Szemle*, L. évf. 2003. június (479-504. o.)
87. Oblath G. – Szörfi B. (2008): Makrogazdasági konvergencia az EU új Tagországaiiban, *Társadalmi riport*, 10. évf. 1. sz. 204-225 p.
88. Rácz M. (2003): Az euró első négy éve – tények és felfedezések, *Közgazdasági Szemle*, L. évf., 2003. június (543-560 o.)
89. Ramos R., Ollero J.L., J Suriñach (2001): Macroeconomic Implications of EMU at regional level, 41st Congress of the European Regional Science Association, 29th August – 1st September 2001, Zagreb (Croatia)
90. Robson, P. (1987): *The Economics of International Integration*. London: Allen and Unwin.
91. Ricci, L. (1997): “A Model of an Optimum Currency Area,” *International Monetary Fund*, 1997, Working Paper 97/76.
92. Pohl, G.; Sorsa, P. (1994): “Is European Integration Bad News for Developing Countries”, *The World Bank Research Observer*, Vol.9, No.1, (January), pp.147-55.
93. Reynolds, A. P. and Kenen, P. B. (1980): *Asset Markets, Exchange Rates, and Economic Integration, A Synthesis* Cambridge University Press, 1980.
94. Rose A. K. (2008): EMU, Trade and Business Cycle Synchronization, Haas School of Business, University of California, Berkeley 36 . VOLKSWIRTSCHAFTLICHE TAGUNG 2008, www.faculty.haas.berkeley.edu/arose

95. Rostowski J. (2006): The Eastern Enlargement of the Eurozone, 199-225.p. Springer
96. Szemlér T. (2004): EU-költségvetés 2007–2013: Érdekek és Álláspontok, Magyar Tudományos Akadémia Világgazdasági Kutatóintézet, Budapest
97. Tavlas, G.S. (1994): “The Theory of an Optimal Currency Areas”, *Open Economics Review*, 5, 211-230. (Spring-Summer)
98. Tavlas, G.S. (2004): “Benefits and Costs of Entering Eurozone”, *Cato Journal*, vol.24, Nos. 1-2
99. Tinbergen, J. (1965): *International Economic Integration*, Elsever Publishing Company, Amsterdam.
100. Triche J. C. (2003): Optimal currency areas and implementation of economic policies, Banque de France Bulletin Digest, No 120- December 2003
101. Tower, E.; Willet, Thomas (1976): “The Theory of Optimal Currency Areas and Exchange Rate Flexibility”, *International Finance Section*, No.11, Princeton University, Department of Economics.
102. Turján A. (2003): Az euróról gyakorlati szempontból, Európa füzetek 43., A Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Stratégiai Elemző Központ és a Külügyminisztérium közös kiadványa, Budapest
103. Szalayné Sándor E. (2003): Az Európai Unió közjogi alapjai, I. kötet, Dialóg Campus Kia, Budapest- Pécs
104. Zsugyel J. (2004): Területi fejlettségi különbségek kialakulására ható tényezők vizsgálata az Európai Unió 27 tag- és tagjelölt államának régióiban. Észak-Magyarországi Stratégiai Füzetek pp 98-111.
105. Yüceol (2006): Why European Union is not an optimal currency area: the limits of integration, *Ege Academic Review* Vol.6. , Issue 2, 59-72
106. Viner, J. (1950): *The Customs Union Issue*, New York, Carnegie Endowment for International Peace.
107. Viner , J. (1972): “The Economics of Customs Unions, Penguin Modern Economics Reading”, P.Robson (ed.) *International Economic Integration*, Middlesex; Penguin Books Lmt., 31-46.

Internetes források:

<http://cegvezetes.cegnet.hu/2003/6/forint>
http://cordis.europa.eu/fp7/home_en.html
<http://delicious.com/fszekeu>
<http://ec.europa.eu/budget>
<http://www.euvonal.hu>
<http://www.hik.hu>
<http://hufp6.tetalap.hu>
http://ec.europa.eu/economy_finance/sgp/convergence/programmes/2008-09_en.htm
http://europa.eu.int/comm/dgs/education_culture/index_en.htm
http://europa.eu.int/comm/education/policies/rec_qual/recognition/index_en.html
<http://www.enterpriseurope.eu/>
<http://www.mtakpa.hu/kpa/kereso/slist.php?kozid=17497>
http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_qkt003.html

<http://www.youtube.com/eutube>
<http://www.mobilitas.hu>
<http://www.nyitottegyetem.pte.hu/>
<http://www.okm.gov.hu>
http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1944_julius_22_letrehozzak_a_bretton_woodsi_rends_zert
<http://www.scholarship.hu>
<http://www.tka.hu>
<http://www.ugyvezeto.hu/cikk/18309/miert-jo-az-euro-vagyis-a-kozos-penz-elonyei?area=452>
<http://vg.hu/gazdasag/gazdasagpolitika/kozos-celok-2011-re-magyarorszag-a-koltsegvetesi-szigor-hive-327659>